

УДК 37(091)(477.51-25)»1700/1786»

Соломаха Ірина

ORCID 0009-0007-4827-8027

Кандидат філософських наук, доцент,
доцент кафедри права, філософії та політології,
Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка
(м. Чернігів, Україна) E-mail: iryn.solo@gmail.com

ПОГЛЯДИ ВИКЛАДАЧІВ ЧЕРНІГІВСЬКОГО КОЛЕГІУМУ (1700 – 1786) НА НАВЧАННЯ ТА РЕФОРМУВАННЯ ОСВІТИ

Мета статті – проаналізувати зміни в освітніх процесах, які відбулися в середовищі Чернігівського колегіуму протягом XVIII ст. через призму поглядів його викладачів.

Методологія. Методологічною основою дослідження є історико-хронологічний підхід, який допомагає виявленню освітніх змін на певному історичному етапі у тісному зв'язку з конкретними історичними умовами і в хронологічній послідовності та культурологічний підхід, який сприяє пошуку та аналізу теоретичних і практичних надбань викладачів одного з духовних освітніх закладів Чернігівщини XVIII ст. Відповідно, в дослідженні використовуються ретроспективний, хронологічно-системний, проблемно-пошуковий методи, історико-педагогічний аналіз літературних джерел.

Наукова новизна роботи полягає у спробі оцінити якісно нові освітні процеси та становище освітнього середовища у Чернігівському колегіумі та виокремити ключові реформаторські погляди викладачів даного закладу освіти.

Висновки. Чернігівський колегіум утворився в часи відносної стабілізації політичних процесів у козацькій державі. Його освітні традиції формувалися під впливом традицій Києво-Могилянської академії та західноєвропейських закладів освіти. У структурі освітнього середовища колегіуму можна простежити впровадження практик гуманістичної школи та європейського докласичного університету та, відповідно, відображення глибинних культурних процесів, які відбувалися у Західній та Центральній Європі.

Під впливом європейських культурних традицій формувалися й погляди викладачів колегіуму на реформування освітнього простору закладу освіти. Очевидним є той факт, що в колегіумі відбувалося не просто запозичення культурних форм, але й їх успішна адаптація та поєднання з місцевими традиціями. Відтак, духовний навчальний заклад Чернігова став одним із особливих культурно-освітніх феноменів XVIII століття.

Ключові слова: Чернігівський колегіум, викладацький склад, реформування освіти.

Постановка проблеми. XVII–XVIII ст. є перехідним періодом в історії освіти на теренах Європи. У цей час відбувається так звана «зустріч» та взаємодія східної та західної традицій, що, очевидно, позначилося на особливостях освіти. Вже з кінця XVI ст. західноєвропейські впливи почали проникати в східноєвропейську культуру, що спричинило модифікацію та вироблення нових культурно-освітніх форм. З плином часу ці процеси спричинили появу на українських теренах навчальних закладів нового типу – колегіумів та академій. В дусі трансформацій у 1700 р. був заснований і Чернігівський колегіум.

Поява структурно нових закладів освіти природньо викликала дискусії щодо можливого реформування освіти. Ймовірно, цей процес вже у XVIII ст. рухався до університетської моделі. Провідниками нових ідей стали викладачі колегіумів, які намагалися практично застосовувати нові теоретичні концепції, іноді всупереч загальноімперським векторам управління. Вони здійснювали процеси пошуку та модифікації різних освітніх та культурних форм, які формувалися під впливом західноєвропейських тенденцій.

Актуальність роботи визначається непересічним вкладом викладачів та управителів Чернігівського колегіуму в становлення даного закладу освіти як провідного та якісно нового центру культурно-освітнього розвитку регіону. Окрім того, через призму дослідження реформаторських поглядів, що панували в колегіумі, видається можливим скласти узагальнюючу характеристику розвитку освіти на українських теренах у XVIII ст.

Аналіз останніх публікацій. Деякі дані з історії колегіуму можна віднайти у краєзнавчих студіях М. Маркова, М. Маркевича щодо історії міста Чернігова. Окремі наукові розвідки В. Липинського, К. Харламповича, В. Пархоменка та інших дослідників XIX – початку XX ст. були присвячені збору та систематизації значного документального матеріалу з історії навчального закладу.

Окремий етап вивчення історії колегіуму відбувся у період 60–70-х рр. ХХ ст. Я. Ісаєвич, О. Дзюба, Б. Мітюров, З. Хижняк, Н. Шип та інші досліджували питання становлення та розвитку закладів освіти України та коротко згадували й діяльність Чернігівського колегіуму.

Інтерес до історії закладу зріс на початку ХХІ століття у зв'язку з 300-річним його ювілеєм. У працях дослідників С. Машенка, В. Шевченка, О. Трунова, розглядаються актуальні питання становлення освіти у ХVІІ–ХVІІІ ст. на теренах Чернігівщини.

Питання заснування, розвитку і місця Чернігівського колегіуму в системі української освіти розкривають у своїх дослідженнях О. Травкіна, В. Денисенко, Н. Кузьменко, Л. Посохова та ін. Книга О. Травкіної «Чернігівський колегіум. 1700–1786» [7] є першою спробою синтетичної праці з історії закладу на сучасному етапі.

Мета статті – проаналізувати зміни в освітніх процесах, які відбулися в середовищі Чернігівського колегіуму протягом ХVІІІ ст. через призму поглядів його викладачів.

Методологія. Методологічною основою дослідження є історико-хронологічний підхід, який допомагає виявленню освітніх змін на певному історичному етапі у тісному зв'язку з конкретними історичними умовами і в хронологічній послідовності та культурологічний підхід, який сприяє пошуку та аналізу теоретичних і практичних надбань викладачів одного з духовних освітніх закладів Чернігівщини ХVІІІ ст. Відповідно, в дослідженні використовуються ретроспективний, хронологічно-системний, проблемно-пошуковий методи, історико-педагогічний аналіз літературних джерел.

Наукова новизна роботи полягає у спробі оцінити якісно нові освітні процеси та становище освітнього середовища у Чернігівському колегіумі та виокремити ключові реформаторські погляди викладачів даного закладу освіти.

Результати дослідження. Освітнє середовище Чернігівського колегіуму формувалося завдяки зусиллям як його викладачів, так і архієпископів – протекторів закладу. Після створення колегіуму його протекторами протягом ХVІІІ ст. були чернігівські архієпископи, а до 1721 р. (утворення Синоду) – повновладними господарями та управителями. Архієпископи не тільки вирішували питання матеріального забезпечення закладу, будівництва шкільних приміщень, а й здійснювали загальне керівництво навчальним процесом, призначали префектів та вчителів, запроваджували нові дисципліни. Останні ж, в свою чергу, здійснювали освітній процес та формували освітнє середовище, викладаючи дисципліни за прикладом західноєвропейських закладів освіти [7].

Склад викладачів православних колегіумів був доволі строкатим. Соціальний статус та положення в суспільстві безперечно впливали на реформацийні погляди викладачів колегіумів. Сучасні дослідження дозволяють виокремити основні їх типи, а також певні зміни у кількості, які відбувалися з плином часу. Більшість викладачів походила з родин духовенства. Вихідці зі шляхетських (дворянських), міщанських та козацьких родин становили невеликий відсоток наставників протягом усієї історії колегіуму. Число учителів-ченців, яке на початку заснування колегіумів дорівнювало 100 %, поступово зменшувалося вже на наступні десятиліття. Наприкінці століття цей показник вже дорівнював 21,4 % (від загального числа викладачів). Число білого духовенства зросло із середини до кінця століття, відповідно, з 22,2 % до 25,2 %. Число світських осіб зросло за цей же проміжок часу з 36,5 % до 53,4 %.

Хронологічно першим сформувався тип викладача-ченця. Більшість із них на момент призначення на викладацьку посаду певний час перебували в монастирях українських єпархій. Другий тип викладача – молодий учитель, який почав викладати одразу після завершення свого навчання. З третьої чверті ХVІІІ ст. їх число значно зросло. Ці молоді вчителі починали роботу в нижчих класах, а за рік-два часто залишали колегіум. Третій тип викладача можна назвати «професійний викладач», який з'являється у другій чверті ХVІІІ ст. Такі викладачі працювали у колегіумах тривалий час, а згодом учителювали в інших навчальних закладах [4].

Більшість викладачів Чернігівського колегіуму закінчували Києво-Могилянську академію, деякі вчителі навчалися у Львівській академії, в єзуїтських колегіумах Володимира, Луцька, Любліна. Середній вік педагогів становив 30-40 років. Щоправда, у молодших класах часто викладали вчителі, які самі тільки закінчили навчання, тому їх вік становив 20-25 років. За національним складом більшість учителів були українцями, вихідцями з Лівобережної, Центральної та Правобережної України. Усі викладачі були ченцями кафедрального Борисоглібського монастиря [7].

Викладацька посада у колегіумі ХVІІІ ст. потребувала від людини багато зусиль. Викладачі православних колегіумів мали значну кількість учнів у класах, у яких один учитель викладав усі навчальні дисципліни. Основні предмети вивчалися кожного дня дві або чотири години. Окрім цього, викладач проводив практичні класні вправи декілька разів на тиждень (аналіз перекладів, творів, дисертацій, проповідей тощо). Викладання «другорядних предметів» (історія, географія тощо) відбувалося 2-3 рази на тиждень. Якщо підсумувати, викладач разом із учнями мав проводити в аудиторіях практично увесь день [4].

Хоча навантаження викладачів колегіумів було чималим, деякі з них писали навчальні посібники, перекладали твори іноземних авторів, займалися видавничою діяльністю тощо. Так, префект Чернігівського колегіуму Іоан Левицький уклав «Реєстр князям Чернігівським», в якому зібрав відомості про чернігівських князів та інших осіб. Реєстр побачив світ як додаток до «Літопису Грабянки» [5].

Беззаперечний вплив на формування засад та традицій в колегіумі мав його засновник Іоанн Максимович та його помічник у справі організації закладу, перший префект колегіуму, а потім наступник на кафедрі Антоній Стаховський. Творчу атмосферу у колегіумі багато в чому обумовили засади внутрішнього життя, які склалися під впливом киево-могилянських традицій.

Просвітницька діяльність, погляди, ідеї та педагогічний світогляд Іоанна Максимовича базувалися на проповідництві, поширенні православної віри та традицій. Він писав твори на релігійні теми, які були дотичними до різних аспектів віри, етики, моралі та практичного застосування релігійних принципів у повсякденному житті, здійснював освітню діяльність, спрямовану на просвітництво людей [2].

Наслідуючи киево-могилянські освітні традиції, І. Максимович плідно працює на релігійно-літературній ниві, пише та видає книги: «Нравоучительное зеркало» (1703 р.), «Феатрон, или позор нравоучительный» (1703 р.), «Алфавіт, рифмами слоенний от Священного Писанія» (1705 р.), «Богородице Дево, радуйся» (1707 р.), «Толкование на 50-й псалом» (1708 р.), «Отче наш» (1709 р.), «Царский путь Креста Господня...» (1709 р.), «Богомисліє в пользу правоверных» (1710 р.) та інші. Згадані праці є релігійними творами, проте мислитель, вміло використовуючи алегорії українського бароко, зумів відобразити в цих роботах також свої власні філософсько-освітні ідеї.

Іоанн Максимович був переконаний, що біди, з якими зіткнувся український народ, лише зроблять його сильнішим, адже шлях до кращого життя завжди проходить через труднощі. Розкриваючи свої погляди на причини українських негараздів, І. Максимович використовує не тільки духовний досвід християнської релігії, але й науково-природничі знання і відповідні поняття. Це вказує на те, що він у своїх філософсько-освітніх ідеях рухався у ногу з європейською наукою та культурою.

Важливо підкреслити, що твір І. Максимовича «Іліотропіон» або «Соняшник» спочатку був курсом лекцій. Цей курс він викладав студентам Києво-Могилянської академії, коли там працював на посаді професора. Перебуваючи на посаді Чернігівського архієпископа, І. Максимович доопрацював курс, зробив його переклад на слов'янську мову і у 1714 р. надрукував цей переклад у Чернігівській друкарні [8].

Ефективність процвітання розпочатої І. Максимовичем справи повною мірою визначалася рівнем підтримки його соратників та однодумців. У процесі становлення освітнього середовища колегіуму вагомою була роль першого префекта А. Стаховського, як зазначалось вище. Сфера його компетенцій охоплювала керівництво навчально-виховним процесом у колегіумі, відання прийомом учнів і видача їм атестатів за дозволом єпископа та духовної консисторії, відвідування лекцій викладачів, слідкування за прибутками та видатками на утримання закладу, ведення прибутково-видаткових книг, ділового листування та документації, написання рапортів, звітів донесень єпископу та в духовну консисторію. В особі А. Стаховського І. Максимович знайшов собі вірного помічника у справі організації та становлення Чернігівського колегіуму, перетворення його на значний культурно-освітній осередок Лівобережної України. Співпраця двох непересічних, талановитих особистостей, таких як І. Максимович та А. Стаховський, на освітньо-педагогічній ниві сприяла піднесенню та розквіту колегіуму саме в перший період його існування [3].

Навчально-виховна система Чернігівського колегіуму була представлена класно-урочною системою викладання навчальних предметів. Особливої уваги заслуговують класи поезії, у яких студенти вивчали теоретичні основи поезії, правила складання віршів, аналізували віршовані тексти античних поетів, латиномовні та російськомовні вірші. Сформувати уяву та творче мислення, вміння використовувати поетичні образи в процесі викладу навчального матеріалу, були покликані практичні заняття. Викладачі поезики прагнули навчити своїх учнів викликати у слухачів позитивні почуття через естетичну гармонію змісту складених віршів. Імена деяких викладачів дійшли і до наших днів. Так, у 1736–1737 рр. префектом колегіуму і вчителем поезики був ієромонах Йосип Григорович Лип'яцький. В інших класах курс поезики читав монах Сафроній (у миру – Іван Земенський). Як стверджує В. П. Маслюк, у навчальному курсі Г. Лип'яцького простежується тенденція до використання вітчизняних поетичних зразків на кшталт поезії І. Величковського, його віршів, які на той час були вершиною барокової поезії кінця XVII – першої половини XVIII ст.

Власні наукові напрацювання викладачі Чернігівського колегіуму презентували на заняттях. До прикладу, кожен викладач риторичного курсу готував власноруч написані лекції, які диктувалися студентам. Уже в 1708 р. був створений перший підручник із риторики, автором якого став Андрій Стаховський (в чернецтві Антоній) – випускник київської Академії, проповідник та намісник Чернігівського Борисоглібського монастиря, перший префект колегіуму.

Об'єктом постійної уваги керівників і викладачів колегіуму була філософська освіта. Дослідження дають змогу стверджувати про звернення більшості викладачів до питань філософії, світоглядних філософських чинників необхідності духовної і освітньої культури народу для успішного поступу країни. Так, префект колегіуму А. Стаховський, базуючись на вченні І. Максимовича, стверджує про необхідність навчання юнаків так, щоб вони використовували свої знання у практичній діяльності, могли б думкою заглядати в майбутнє. А. Стаховський прагнув за перипетіями біблійних сюжетів про муки Христа, пов'язані з його вибором, показати напругу почуттів конкретної людини, яка потрапила в екстремальну ситуацію, її екзистенцію внутрішнього світу [1].

У перші роки діяльності Чернігівського колегіуму тут працювали вчителями Іларіон Лежайський та Герман Кононович, які допомагали Іоанну Максимовичу та Антонію Стаховському у справі організації і становлення закладу. (Травкіна, книга) У 1718 р. префектом колегіуму був ієромонах Інокентій

Лінинський. Поетику викладав ієродиякон Наркіс Армашенко, синтаксиму та граматику – ієродиякон Єфрем Тимошевич, інфіму – Варлаам Домчинський. Як зазначає О. Травкіна, відомості збереглися про Наркіса Армашенко, який був пострижений в ченці у чернігівському Борисоглібському кафедральному монастирі. Згодом, він був висвячений у ієромонаха Києво-Печерської Лаври. Як один з найкращих її проповідників, у 1731 р. він був викликаний до Московської слов'яно-греко-латинської академії [7].

Усвідомлюючи значення філософської освіти у формуванні педагогічних начал випускників колегії, викладачі своєю обізнаністю, майстерністю викладу навчального матеріалу збуджували в учнів позитивні почуття, впливали на розвиток їх особистості та становлення наукового світогляду. Так, Амвросій Дубневич, професор філософії, рукопокладений у 1742 р. на єпископа Чернігівського і Новгород-Сіверського, велику увагу приділяв викладанню філософського курсу в колегії. Історики відзначають, що дбаючи про рівень освіченості населення Чернігівської губернії, Дубневич зобов'язав усіх священнослужителів віддавати дітей до Чернігівського колегіуму, а для тих, хто ухилився від виконання його розпоряджень, запровадив щомісячні штрафи. Кошти, вилучені від штрафів, архієпископ спрямовував на матеріальне забезпечення колегіуму і, разом з цим, увів на користь закладу освіти грошовий збір з монастирів та протопопії Чернігівської єпархії [1]. Окрім того, А. Дубневич з середини 30-х років XVIII ст. очолював Кодифікаційну комісію з підготовки першого українського кодексу «Права, за якими судиться малоросійський народ». У 1749 р. він запровадив курс філософії у Чернігівському колегіумі.

Уже у 1720-ті роки колегіум мав вчителів із власних вихованців, які викладали в нижчих класах. Так, до прикладу, у 1761 р. Петро Тарасевич був студентом курсу філософії в колегіумі, а в 1762 р. його вже призначили вчителем нижчого курсу – аналогії. Звичайно, на викладацькі посади призначали здібних учнів, пропонуючи їм прийняти чернецтво і, таким чином, забезпечити собі духовну кар'єру. Педагогічна діяльність була у ній важливою ланкою: прийнявши чернечий сан і прочитавши курси від нижчих до вищих, викладач висвячувався на ігумена чи архімандрита монастиря, або отримував якусь іншу важливу посаду.

На викладацьку роботу в колегіум також запрошували ченців з інших монастирів. Як приклад, можна навести Софронія Земинського, з Галичини. У жовтні 1736 р. він прибув до Чернігова, скоріше за все, на запрошення чернігівського архієпископа Іларіона Рогалевського, який висвятив його на ієродиякона та ієромонаха кафедрального Борисоглібського монастиря, доручивши читати курс поетики у 1737 р. У 1738-1739 рр. він уже префект і викладає риторичку [7].

Розвиткові педагогічних умінь і навичок студентів колегіуму сприяли погляди викладачів на сутність та специфіку виховного процесу, які викладалися в курсах провідних наук – переважно риторики, філософії, поетики. Розробники рукописних риторик і гуманітарних наук загалом базувалися на ідеалах гуманізму та просвітництва, поетичної та літературної творчості епохи Відродження.

Вплив на особистість вихованців колегіуму здійснювали вчителі, які передавали не лише знання, а й прищеплювали найкращі особистісні та професійні якості. Освітня система колегіуму будувалася за таким принципом, аби вчитель у ній мав можливість постійно працювати над собою, вдосконалювати свій професійний і науково-теоретичний рівень [1].

Про професійний рівень викладачів Чернігівського колегіуму свідчила їх участь у діяльності Кодифікаційної комісії з підготовки першого українського кодексу «Права, за якими судиться малоросійський народ», в якій були задіяні кращі інтелектуальні сили України. У 1735–1738 рр. у комісії працював Дмитро Біленський. Він протягом двох років був викладачем Чернігівського колегіуму. Після його смерті залишився опис його невеликої бібліотеки. Її зміст відображає коло читацьких інтересів викладача колегіуму. Характерною була наявність в його бібліотеці творів Іоанна Максимовича та Йоаникія Галятовського. Цими творами в основному і обмежувалися видання церковнослов'янською мовою. Переважна більшість книжок – це латинські та полонізовані твори. Зрозуміла його зацікавленість зразками ораторського мистецтва, проповідями, писаними латиною та польською мовами, працями з філології, теології, філософії, словниками. Ці літературні твори справили вплив на формування особистості викладача, а також, його світогляду та поглядів щодо забезпечення освітнього процесу на території колегіуму [7].

Викладацький корпус Чернігівського колегіуму забезпечував навчальний та виховний процес, незважаючи на те, що був кількісно дещо меншим, ніж в інших навчальних закладах. Враховуючи те, що потреба у педагогічних кадрах була завжди гострою, в граматичних класах до 1780-х років педагоги викладали в об'єднаних класах. Втім, професійний рівень викладачів колегіуму був досить високий. Як правило, викладацький корпус комплектувався з випускників вищих навчальних закладів, насамперед, Києво-Могилянської академії. В граматичних класах могли викладати випускники Чернігівського колегіуму. Їх відправляли для завершення освіти до Києво-Могилянської академії. Саме ці фактори сприяли поширенню новітніх тенденцій реформування освітнього простору колегіуму [7; 5].

Висновки. Чернігівський колегіум утворився в часи відносної стабілізації політичних процесів у козацькій державі. Його освітні традиції формувалися під впливом традицій Києво-Могилянської академії та західноєвропейських закладів освіти. У структурі освітнього середовища колегіуму можна простежити впровадження практик гуманістичної школи та європейського докласичного університету та, відповідно, відображення глибинних культурних процесів, які відбувалися у Західній та Центральній Європі.

Під впливом європейських культурних традицій формувалися й погляди викладачів колегіуму на реформування освітнього простору закладу освіти. Очевидним є той факт, що в колегіумі відбувалося не просто запозичення культурних форм, але й їх успішна адаптація та поєднання з місцевими традиціями. Відтак, духовний навчальний заклад Чернігова став одним із особливих культурно-освітніх феноменів XVIII століття.

References

1. Лаврінченко О. А. З історії становлення і розвитку педагогічної майстерності в освітній та виховній системах Чернігівського колегіуму 1700 – 1776 рр. *PostМетодика*. 2008. №4. С. 35–40.
Lavrinchenko, O. A. (2008). Z istorii stanovlennia i rozvytku pedahohichnoi maisternosti v osvittinii ta vykhovnii systemakh Chernihivskoho kolehiumu 1700 – 1776 rr. [From the history of the formation and development of pedagogical skills in the educational and educational systems of the Chernihiv Collegium 1700-1776]. *PostMetodyka – Postmethods*. 4. 35–40. [in Ukrainian].
2. Ланін В., Ільченко О. Просвітницько-благодійна і місіонерська діяльність Іоанна Максимовича (1711–1715 рр.). *Витоки педагогічної майстерності*. 2023. №32. С. 153–156.
Lanin, V., Pchenko, O. (2023). Prosvitnytsko-blahodiina i misionerska diialnist Ioanna Maksymovycha (1711–1715 rr.) [Educational, charitable and missionary activities of Ioann Maksymovych (1711-1715)]. *Vytoky pedahohichnoi maisternosti – The origins of pedagogical excellence*. 32. 153–156. [in Ukrainian].
3. Погрібняк О. Роль І. Максимовича у розвитку освіти України на початку XVIII століття: досвід Чернігівського колегіуму. *Молодий вчений*. 2015. № 12 (3). С. 159–162.
Pohribniak, O. (2015). Rol I. Maksymovycha u rozvytku osvity Ukrainy na pochatku XVIII stolittia: dosvid Chernihivskoho kolehiumu [The role of I. Maksymovych in the development of education in Ukraine in the early XVIII century: the experience of the Chernihiv Collegium]. *Molodyi vchenyi – Young scientist*. 12 (3). 159–162. [in Ukrainian].
4. Посохова Л. Ю. «Академічна повсякденність» викладачів та учнів православних колегіумів України XVIII ст. *Повсякдення ранньомодерної України. Історичні студії в 2-х томах. Т. 1: Практики, казуси та девіації повсякдення* / гол. ред. В. Смолій ; НАН України. Ін-т історії України. Київ : Ін-т історії України, 2012. С. 141–187.
Posokhova, L. (2012). «Academic everyday life» vykladachiv ta uchniv pravoslavnykh kolehiumiv Ukrainy XVIII st. [«Academic everyday life» of teachers and students of Ukrainian Orthodox colleges of the 18th century]. In V. Smolii (Ed.), *Povsiakdennia rannomodernoï Ukrainy. Istorychni studii v 2-kh tomakh. T. 1: Praktyky, kazusy ta devyatsii povsiakdennia – Everyday life of early modern Ukraine. Historical studies in 2 volumes. T. 1: Practices, cases and deviations of everyday life*. Kyiv, Ukraine: Institute of History of Ukraine. 141–187. [in Ukrainian].
5. Посохова Л. Ю. На перехресті культур, традицій, епох: православні колегіуми України наприкінці XVII – на початку XIX ст. Харків: ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2011. 400 с.
Posokhova, L. Yu. (2011). Na perekhresti kultur, tradytsii, epokh: pravoslavni kolehiumy Ukrainy naprykintsi XVII – na pochatku XIX stolittia [At the crossroads of cultures, traditions, eras: Orthodox collegiums of Ukraine at the end of the 17th and the beginning of the 19th centuries]. Kharkiv, Ukraine: V. N. Karazin KhNU. 400. [in Ukrainian].
6. Соколовська Л. А. Європейські впливи на українську освіту у XVIII столітті: колегіуми України. *Науковий вісник Дипломатичної академії України*. Київ, 2012. Вип. 19. С. 210–216.
Sokolovska, L. A. (2012). Yevropeiski vplyvy na ukrainsku osvitu u XVIII stolitti: kolehiumy Ukrainy [European Influences on Ukrainian Education in the Eighteenth Century: Collegiums of Ukraine]. *Naukovyi visnyk Dyplomatychnoi akademii Ukrainy – Scientific Bulletin of the Diplomatic Academy of Ukraine*. Kyiv, Ukraine. 19. 210–216. [in Ukrainian].
7. Чернігівський колегіум / Авторський колектив: Ольга Травкіна (кер.), О. Левченко, О. Степанова. Національний архітектурно-історичний заповідник «Чернігів стародавній». Чернігів: Видавець Лозовий В.М., 2012. 237 с.
Travkina, O., Levchenko, O., Stepanova, O. (2012). Chernihivskiy kolehium [Chernihiv collegium]. Chernihiv, Ukraine: Vydavets Lozovyi V. M. 237. [in Ukrainian].
8. Чорна Л. С. Творчий внесок мислителів чернігівського літературно-філософського кола у розвиток медіа-філософських ідей в Україні. URL: <http://surl.li/cddpqw> (дата звернення: 25.07.2024).
Chorna, L. S. (2016). Tvorchiy vnesok myslyteliv chernihivskoho literaturno-filosofskoho kola u rozvytok media-filosofskykh idei v Ukraini [The creative contribution of the philosophers of the Chernihiv literary and philosophical community to the development of media and philosophical ideas in Ukraine]. Retrieved from: <http://surl.li/cddpqw> [in Ukrainian].

Solomakha I.

ORCID 0009-0007-4827-8027

Candidate of Philosophical Sciences (PhD. in Philosophy),
Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Law,
Philosophy and Political Science,
T. H. Shevchenko National University «Chernihiv Colehium»
(Chernihiv, Ukraine) E-mail: irynsolo@gmail.com

VIEWS OF THE TEACHERS OF THE CHERNIHIV COLLEGIUM (1700 – 1786) ON EDUCATION AND EDUCATIONAL REFORM

The purpose of the article is to analyse the changes in educational processes that took place in the environment of the Chernihiv Collegium during the eighteenth century through the prism of the views of its teachers.

Methodology. The methodological basis of the study is the historical and chronological approach, which helps to identify educational changes at a certain historical stage in close connection with specific historical conditions and in chronological order, and the cultural approach, which contributes to the search and analysis of the theoretical and practical achievements of teachers of one of the spiritual educational institutions of the Chernihiv region in the eighteenth century.

The scientific novelty of the article is an attempt to assess the qualitatively new educational processes and the situation of the educational environment in the Chernihiv Collegium and to highlight the key reformist views of the teachers of this educational institution.

Conclusions. The Chernihiv Collegium was established at a time of relative stabilisation of political processes in the Cossack state. Its educational traditions were shaped by the traditions of the Kyiv-Mohyla Academy and Western European educational institutions. In the structure of the educational environment of the collegium, one can trace the introduction of the practices of the humanistic school and the European pre-classical university and, accordingly, the reflection of the deep cultural processes that took place in Western and Central Europe.

European cultural traditions also shaped the views of the college's teachers on reforming the educational space of the institution. It is obvious that the college was not only borrowing cultural forms, but also successfully adapting and combining them with local traditions. Thus, the spiritual educational institution of Chernihiv became one of the special cultural and educational phenomena of the eighteenth century.

Key words: Chernihiv Collegium, teaching staff, educational reforms.

Стаття надійшла до редакції 15.11.2024 р.

Рецензент: доктор педагогічних наук, професор Т. В. Янченко